

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

МАРТИНЦІВ АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 343.137.4

ГРОШОВЕ СТЯГНЕННЯ ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу та криміналістики Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
академік Академії наук вищої
освіти України, заслужений юрист України
БАСАЙ Віктор Давидович,
Європейський університет,
професор кафедри кримінального права
і процесу та криміналістики

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ПОПЕЛЮШКО Василь Олександрович,
Національний університет «Острозька академія»,
директор інституту права імені І. Малиновського;

кандидат юридичних наук, доцент
НЕЛЕДВА Наталія Василівна,
Міжнародний гуманітарний університет,
доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики Інституту національного
та міжнародного права

Захист відбудеться «___» _____ 2017 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» (65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Норми КПК України 2012 року істотно розширили коло та зміст загальних засад кримінального провадження, удосконалили процесуальні гарантії прав та свобод учасників кримінального провадження, посилили процесуальний статус сторони захисту та потерпілого. Водночас, з метою посилення дієвості кримінального провадження норми КПК України удосконалили систему заходів, спрямованих на його забезпечення.

Одним із заходів забезпечення кримінального провадження виступає грошове стягнення, яке накладається на учасників кримінального провадження у випадках та розмірах, визначених КПК України, за невиконання процесуальних обов'язків і передбачає внесення ними коштів у грошовій одиниці України у дохід держави на підставі ухвали слідчого судді, суду. Норми кримінального процесуального закону визначають загальні положення накладення грошового стягнення, передбачають розміри грошового стягнення, яке може застосовуватися до учасника кримінального провадження за невиконання конкретного обов'язку, врегульовують підстави і порядок застосування даного заходу забезпечення кримінального провадження, що сприяє підвищенню його реального та ефективного застосування. При цьому, на відміну від норм КПК України 1960 року, норми чинного кримінального процесуального закону чітко визначають етапи, з яких складається порядок накладення грошового стягнення, та диференціюють їх зміст залежно від стадій кримінального провадження і суб'єктів ініціювання розгляду та вирішення питання про застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження. Крім того, норми чинного КПК України встановлюють підстави і порядок скасування ухвали про накладення грошового стягнення, нормативне закріплення якого виступає важливою гарантією як забезпечення захисту прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, щодо яких застосовано даний захід забезпечення кримінального провадження, так і запобігання необґрунтованому його застосуванню.

Незважаючи на детальне врегулювання підстав і порядку застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження та підстав і порядку скасування ухвали про накладення грошового стягнення, норми кримінального процесуального закону містять низку недоліків і прогалин (зокрема, необхідність погодження слідчим клопотання про накладення грошового стягнення з прокурором, визначення кола учасників судового засідання з розгляду такого клопотання, коло учасників кримінального провадження, за клопотанням яких може бути скасована ухвала слідчого судді, суду про накладення грошового стягнення, строки розгляду даного клопотання тощо), що призводить до виникнення проблем у правозастосовній практиці.

Дослідженню правової природи, підстав і процесуального порядку накладення грошового стягнення присвячена невелика кількість праць учених-процесуалістів. Зокрема, окремі проблеми застосування грошового стягнення у контексті дослідження заходів забезпечення кримінального провадження

розглядають Ю.П. Аленін, О.М. Бондаренко, І.І. Войтович, І.В. Гловюк, О.М. Гумін, Н.С. Карпов, С.О. Ковальчук, Г.Р. Крет, Ю.М. Мірошніченко, А.В. Мурзановська, В.В. Назаров, Н.В. Неледва, М.Я. Никоненко, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, В.О. Попелюшко, В.В. Рожнова, Т.В. Садова, В.Д. Чабанюк та інші вітчизняні науковці. Вагомий внесок у розробку проблем застосування грошового стягнення у кримінальному провадженні зроблено Б.Б. Булатовим, В.С. Вепревим, Г.Н. Ветровою, М.Х. Гафізовим, П.С. Елькінд, З.З. Зінатуллінін, С.Д. Ігнатовим, В.Г. Капустянським, З.Ф. Ковригою, В.М. Корнуковим, Ю.О. Кузовенковою, Ю.Д. Лівшицем, Ю.А. Маркеловою, В.О. Михайловим, С.Г. Ольковим, І.Л. Петрухіним, Н.Н. Сафіним, А.А. Толкаченком, Л.К. Труновою, Є.В. Чукловою та іншими зарубіжними науковцями. Проте підстави і порядок застосування даного заходу забезпечення кримінального провадження в юридичній літературі досліджений недостатньо повно, а комплексне дослідження як теоретичних питань, пов'язаних із визначенням поняття, правової природи і змісту грошового стягнення, так і практичних проблем, які виникають у ході застосування даного заходу забезпечення кримінального провадження, не проводилися взагалі, що зумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися у межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права, процесу і криміналістики Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» «Актуальні проблеми попередження та боротьби з кримінальними правопорушеннями в контексті інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (номер державної реєстрації 0116U001842).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в теоретико-правовій характеристиці грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження, а також формулюванні науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України і практики його застосування у цій сфері.

Визначена мета наукового дослідження зумовила необхідність вирішення таких завдань:

охарактеризувати правову природу грошового стягнення, на підставі чого визначити його поняття та місце у системі заходів забезпечення кримінального провадження;

розглянути зарубіжний досвід накладення грошового стягнення у кримінальному провадженні;

визначити поняття та склад кримінальних процесуальних правопорушень як підстави накладення грошового стягнення;

охарактеризувати види кримінальних процесуальних правопорушень, вчинення яких призводить до накладення грошового стягнення;

розкрити порядок накладення грошового стягнення у ході досудового розслідування та судового провадження;

розглянути порядок скасування ухвали про накладення грошового стягнення;

сформулювати пропозиції, спрямовані на вдосконалення кримінального процесуального закону у частині закріплення підстав і порядку застосування даного заходу забезпечення кримінального провадження та підстав і порядку скасування ухвали про накладення грошового стягнення.

Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні правовідносини, що виникають, змінюються і припиняються у процесі застосування грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження.

Предметом дослідження є грошове стягнення як захід забезпечення кримінального провадження.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у процесі дослідження використана система загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. За допомогою діалектичного методу поставлені завдання досліджені у динаміці та взаємозв'язку, поглиблено понятійний апарат, з'ясовано правову природу грошового стягнення, охарактеризовано підстави його застосування та досліджено проблеми, пов'язані із застосуванням цього заходу забезпечення кримінального провадження під час досудового розслідування та судового розгляду (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). Застосування методу системного аналізу правових норм дозволило виявити прогалини і суперечності у кримінальному процесуальному законодавстві та сформулювати пропозиції, спрямовані на його удосконалення (підрозділи 1.1, 2.2, 3.1, 3.2). Порівняльно-правовий метод застосовувався для порівняння норм міжнародного права, кримінального процесуального права України і окремих зарубіжних країн (підрозділ 1.2). Статистичний метод застосовувався при вивченні та узагальненні судової практики, формулюванні та обґрунтуванні висновків за їх результатами (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Соціологічний метод використовувався для отримання емпіричних даних у процесі вивчення матеріалів кримінальних проваджень, та апеляційними судами, і 418 судових рішень, розміщених в ЄДРСР (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). У процесі дослідження використовувався метод анкетування (підрозділи 1.1, 2.2, 3.1, 3.2), за допомогою якого було опитано 140 слідчих, прокурорів, адвокатів, слідчих суддів і суддів.

Емпіричну базу дослідження становлять результати узагальнення матеріалів 130 кримінальних проваджень, розглянутих місцевими та апеляційними судами, 418 судових рішень, розміщених у ЄДРСР, а також узагальнені дані анкетування 140 слідчих, прокурорів, адвокатів, слідчих суддів і суддів, яке проводилося в Івано-Франківській, Львівській, Одеській і Тернопільській областях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у кримінальній процесуальній науці України спеціальним комплексним дослідженням теоретичних, методологічних і практичних аспектів застосування грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження за КПК України з урахуванням сформованої судової практики.

У межах дослідження отримано такі результати, які мають наукову новизну:

вперше:

на основі історичного підходу, з урахуванням аналізу правових джерел різного періоду розвитку української державності, розкрито еволюцію становлення та розвитку інституту грошового стягнення у кримінальному процесі України;

розкрито порядок накладення грошового стягнення з урахуванням стадій кримінального провадження та специфіки процесуальної діяльності сторін і слідчого судді під час досудового розслідування та суду під час судового провадження;

запропоновано у порядку скасування ухвали про накладення грошового стягнення під час досудового розслідування та судового провадження виділити такі етапи: 1) ініціювання розгляду питання про скасування ухвали слідчого судді, суду про накладення грошового стягнення; 2) розгляд питання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення; 3) постановлення ухвали про скасування ухвали про накладення грошового стягнення або про відмову у задоволенні клопотання про скасування цієї ухвали; 4) виконання ухвали про скасування ухвали про накладення грошового стягнення або про відмову у задоволенні клопотання про скасування цієї ухвали;

удосконалено:

визначення поняття «грошове стягнення», під яким запропоновано розуміти міру кримінальної процесуальної відповідальності, передбачену кримінальною процесуальною санкцією, яка застосовується з метою забезпечення дієвості кримінального провадження, і полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України у дохід держави на підставі ухвали слідчого судді або суду визначеним КПК України учасником провадження у разі невиконання ним процесуальних обов'язків;

визначення поняття «кримінальне процесуальне правопорушення», під яким доцільно розуміти закріплене в законі винне, суспільно-небезпечне, протиправне діяння учасника кримінального провадження, що полягає у невиконанні чи неналежному виконанні покладених на нього обов'язків у сфері кримінального судочинства, чим порушує вимоги кримінального процесуального законодавства, завдає шкоди правам і законним інтересам інших учасників кримінального провадження та має наслідком застосування передбаченої законом відповідальності;

положення про коло обставин, які підлягають дослідженню слідчим суддею, судом під час розгляду клопотання про накладення грошового

стягнення. Зокрема, до їх числа запропоновано включити: 1) обставини, які підтверджують факт покладення на цього учасника кримінального провадження процесуального обов'язку; 2) обставини, які свідчать про наявність поважних причин, які зумовили невиконання учасником кримінального провадження покладеного на нього процесуального обов'язку; 3) обставини, які впливають на визначення розміру грошового стягнення;

дістало подальшого розвитку:

обґрунтування положення про те, що у разі невиконання кримінальних процесуальних обов'язків доцільно накладати на учасника кримінального провадження грошове стягнення, а не адміністративний штраф, адже у випадку порушення кримінальних процесуальних норм має застосовуватись кримінальна процесуальна відповідальність, а саме її штрафна санкція – накладення грошового стягнення на учасника кримінального провадження;

положення про можливість накладення грошового стягнення на перекладача, експерта, спеціаліста за неявку без поважних причин до органу досудового розслідування та суду і неповідомлення про причини свого неприбуття, а також на адміністрацію дитячої установи за невиконання її представником покладених на нього обов'язків у зв'язку із взяттям неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого під нагляд;

теоретичні положення про структуру порядку накладення грошового стягнення, в якій запропоновано виділити такі етапи: 1) ініціювання накладення грошового стягнення; 2) розгляд питання про накладення грошового стягнення; 3) постановлення ухвали про накладення грошового стягнення або відмову у його накладенні; 4) виконання ухвали про накладення грошового стягнення;

теоретичні положення про недоцільність запровадження апеляційного оскарження ухвал про накладення грошового стягнення. Зокрема, обґрунтовано, що слідчий суддя, суд, який постановив ухвалу про накладення грошового стягнення, достатньо володіє обставинами кримінального провадження у частині невиконання учасником кримінального провадження покладеного на нього процесуального обов'язку, взмозі оперативно прийняти рішення про наявність/відсутність підстав для скасування постановленої ним ухвали про застосування даного заходу забезпечення кримінального провадження, що дозволяє мінімізувати витрати сил, засобів і часу на розгляд клопотання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення та одночасно забезпечити правильне застосування норм кримінального процесуального закону.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертаційній роботі висновки і практичні рекомендації, а також пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства мають обґрунтовану теоретичну та практичну спрямованість і можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження теоретико-правових і практичних основ застосування грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження;

правотворчій сфері – для удосконалення підстав і порядку накладення грошового стягнення та скасування ухвали про застосування даного заходу забезпечення кримінального провадження у ході подальшого реформування КПК України;

правозастосовчій діяльності – як рекомендації для удосконалення процесуальної діяльності слідчих, прокурорів, слідчих суддів, суддів щодо застосування грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження;

навчальному процесі – для вивчення дисципліни «Кримінальний процес України», спеціальних курсів, для підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій. Результати дисертаційного дослідження були впроваджені у навчальний процес Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» (Акт впровадження від 12 січня 2017 року).

Апробація результатів дослідження. Дисертація виконана на кафедрі кримінального процесу та криміналістики Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» та обговорена на міжкафедральному семінарі кафедр кримінального процесу і криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія».

Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися на таких науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Херсон, 10-11 жовтня 2014 року); VI Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції» (м. Київ, 30 жовтня 2014 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми і перспективи розвитку досудового провадження за матеріалами і кримінальними справами» (м. Мінськ, 29 травня 2015 року); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правова система України: сучасний стан та актуальні проблеми» (м. Івано-Франківськ, 15 квітня 2016 року).

Публікації. Основні положення дисертації відображено у 11 наукових публікаціях, з яких 6 наукових статей опубліковані у фахових виданнях, перелік яких затверджений МОН України, 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (233 найменування) і додатків. Загальний обсяг роботи складає 235 сторінок, з яких основний зміст – 195 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, аналізується стан її наукової розробленості, визначаються її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, емпірична база, висвітлюються наукова новизна та практичне значення

одержаних результатів, зазначається про апробацію результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Теоретико-правові основи накладення грошового стягнення у ході кримінального провадження» складається з двох підрозділів, в яких досліджено історію виникнення та розвитку інституту грошового стягнення в кримінальному провадженні, визначено поняття, ознаки та місце грошового стягнення серед інших заходів забезпечення кримінального провадження, проаналізовано досвід зарубіжних країн щодо накладення грошового стягнення у кримінальному провадженні.

У підрозділі 1.1. «Поняття, правова природа грошового стягнення та його місце в системі заходів забезпечення кримінального провадження» на підставі аналізу правових джерел різного періоду розвитку української державності виділено чотири етапи становлення та розвитку інституту грошового стягнення у кримінальному провадженні: 1) зародження грошового стягнення у кримінальному процесі та його розвиток в законодавстві України з початку XIX – до початку XX ст. (Статут кримінального судочинства 1864 р.); 2) розвиток процедури накладення грошового стягнення в законодавстві УСРР з початку 20-х років до кінця 50-х років XX ст. (КПК УСРР 1922 р. та КПК УРСР 1927 р., Основи кримінального судочинства СРСР 1958 р.); 3) розвиток процедури накладення грошового стягнення в законодавстві УРСР з 60-х років XX ст. до 2012 р. (КПК УРСР 1960 р.); 4) розвиток процедури накладення грошового стягнення в законодавстві України з квітня 2012 р. до сьогодні (КПК України 2012 р.).

У підрозділі виділено та охарактеризовано ознаки грошового стягнення: 1) штрафна санкція кримінальної процесуальної відповідальності; 2) спрямованість на досягнення єдиної мети – забезпечити належний порядок кримінального провадження, його дієвість; 3) каральний характер, його застосування тягне за собою матеріальні втрати; 4) підстави, межі та порядок його застосування детально регламентовані кримінальним процесуальним законом; 5) виражений примусовий характер; 6) полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України в дохід держави; 7) накладається на учасника кримінального провадження у разі невиконання ним процесуальних обов'язків на підставі ухвали слідчого судді або суду; 8) може застосовуватись як самостійно, так і в сукупності з іншими заходами забезпечення кримінального провадження (наприклад, із запобіжними заходами).

Обґрунтовано позицію про те, що у разі невиконання кримінальних процесуальних обов'язків слід накладати на учасника кримінального провадження виключно грошове стягнення, а не адміністративний штраф, адже у випадку порушення кримінальних процесуальних норм має застосовуватись кримінальна процесуальна відповідальність, а саме її штрафна санкція – накладення грошового стягнення на учасника кримінального провадження.

У підрозділі 1.2. «Зарубіжний досвід накладення грошового стягнення у кримінальному провадженні» досліджено порядок накладення грошового стягнення за невиконання процесуальних обов'язків учасниками

кримінального провадження та порушення порядку судового розгляду в законодавстві окремих зарубіжних країн.

На підставі детального аналізу кримінального процесуального законодавства різних держав зроблено висновок про те, що грошове стягнення розглядається як: 1) міра кримінальної процесуальної відповідальності, яка застосовується за невиконання обов'язків, закріплених у кримінальному процесуальному законі, і за порушення порядку в судовому засіданні (КПК Республіки Білорусь, КПК Республіки Казахстан, КПК Киргизької Республіки, КПК Вірменії, КПК РФ, КПК Австрії, КПК Чехії); 2) штраф (каральна міра примусу), який застосовується до учасників кримінального процесу у разі порушення порядку в судовому засіданні, невідкорення розпорядженням головуючого або при прояві неповаги до суду, і являє собою санкцію у вигляді адміністративної відповідальності за вчинення кримінального процесуального правопорушення (КПК Республіки Узбекистан, КПК Туркменістану); 3) міра примусу у вигляді судового штрафу, що застосовується судовою інстанцією до учасників кримінального провадження за невиконання процесуальних обов'язків і порушення порядку в суді (КПК Республіки Молдова та КПК Азербайджанської Республіки, КПК Грузії, КПК Литовської Республіки, КПК ФРН, КПК Болгарії, КПК Франції); 4) процесуальна санкція, яку уповноважена особа або слідчий суддя може застосувати до особи, що не виконує передбачені законом процесуальні обов'язки, перешкоджає проведенню процесуальної дії або проявляє неповагу до суду (КПК Латвії); 5) штраф за невиконання процесуального обов'язку, який є покаранням, а не кримінальним процесуальним примусовим заходом (КПК Бельгії); 6) штраф за невиконання процесуальних обов'язків у разі порушення умов майнової поруки (КПК Англії).

Другий розділ «Кримінальне процесуальне правопорушення як підстава накладення грошового стягнення» складається з двох підрозділів (останній з яких включає три підпункти) і присвячений аналізу поняття, структури та видів кримінальних процесуальних правопорушень, які мають наслідком накладення грошового стягнення.

У підрозділі 2.1. «Поняття, структура та види кримінальних процесуальних правопорушень, які мають наслідком накладення грошового стягнення» зазначено, що кримінальне процесуальне правопорушення має притаманну лише йому сукупність ознак об'єктивного та суб'єктивного характеру. Щодо правопорушень, які мають наслідком накладення грошового стягнення, то їх об'єктивні ознаки характеризуються певною специфікою.

Специфіка об'єкта правовідносин, що захищаються грошовим стягненням, проявляється в їх безпосередньому (спеціальному) характері. З урахуванням норм КПК України, такі правовідносини можна поділити на два види: 1) правовідносини, що виникають у зв'язку із залученням учасників кримінального провадження до провадження процесуальних дій; 2) правовідносини, які виникають у зв'язку з безпосереднім виконанням учасниками кримінального провадження своїх обов'язків. Щодо форм прояву

об'єктивної сторони неправомірної поведінки учасників кримінального провадження, яка має наслідком накладення грошового стягнення, то аналіз норм КПК України дозволяє стверджувати про вчинення таких правопорушень лише у формі бездіяльності зобов'язаних учасників. Суб'єктом кримінального процесуального правопорушення може бути лише учасник кримінального провадження, оскільки він є суб'єктом кримінального провадження, який фактично бере у ньому участь, реалізуючи наданий йому обсяг правосуб'єктності. Із суб'єктивної сторони правопорушення, які мають наслідком накладення грошового стягнення, можуть вчинятися як у формі умислу, так і у формі необережності.

Пропорушення, які мають наслідком накладення грошового стягнення, класифіковано за такими критеріями: 1) за об'єктивними ознаками вчиненого правопорушення; 2) за суб'єктом вчинення правопорушення; 3) за суб'єктивною стороною правопорушення; 4) за стадією кримінального провадження, на якій вчинене правопорушення; 5) за суб'єктом накладення стягнення; 6) за процедурою накладення стягнення.

Підрозділ 2.2. «Загальна характеристика кримінальних процесуальних правопорушень як підстав накладення грошового стягнення» складається з трьох підпунктів і присвячений аналізу визначених КПК України кримінальних процесуальних правопорушень які мають наслідком накладення грошового стягнення.

У підпункті 2.2.1. «Неявка без поважних причин до органу досудового розслідування та суду або неповідомлення про причини свого неприбуття» зазначено, що однією з вимог законності накладення на учасника кримінального провадження грошового стягнення є вимога кримінального процесуального закону про виклик учасника кримінального провадження у встановленому КПК України порядку та необхідність належного підтвердження факту своєчасного отримання учасником повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим способом. Відповідно до ч. 8 ст. 135 КПК України особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом. Проте, у випадку встановлення в КПК України строків здійснення процесуальних дій, які не дозволяють здійснити виклик у зазначений строк, особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом якнайшвидше, але в будь-якому разі з наданням їй часу, необхідного для підготовки та прибуття за викликом.

Відзначено, що положення щодо підтвердження факту своєчасного отримання учасником повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим способом підлягають уточненню залежно від виду самого повідомлення. Так, у разі виклику електронною поштою при відправленні повідомлення з викликом слід встановлювати функцію «підтвердження про прочитання». При цьому підтвердженням отримання особою виклику є роздрукований звіт з електронної скриньки з підтвердженням про прочитання, який доцільно додати до рапорту про виклик особи. Такий самий порядок потрібно застосовувати у

випадку повідомлення факсимільним зв'язком. Підтвердженням отримання буде звіт факсимільної машини щодо здійснення фактичного відправлення повістки, доданий до рапорту про такий виклик. Проблемним є питання підтвердження виклику учасника кримінального провадження по телефону, у зв'язку з чим обгрунтовано, що здійснювати виклик по телефону доцільно лише у тих випадках, коли слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд впевнені в явці за викликом учасника кримінального провадження у вказаний час і дату та визначене місце прибуття.

Серед учасників кримінального провадження, на яких може бути накладене грошове стягнення, обов'язок з'явитися за викликом до органів досудового розслідування та суду, відповідно до ч. 1 ст. 139 КПК України, покладається на підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого, цивільного відповідача. Водночас, враховуючи той факт, що обов'язок прибути за викликом до слідчого, прокурора чи суду покладається на перекладача, експерта, спеціаліста, а діяльність кожного із перелічених суб'єктів впливає на встановлений нормами кримінального процесуального права порядок кримінального провадження, невиконання обов'язку прибути за викликом є кримінальним процесуальним правопорушенням, яке повинно мати наслідком накладення грошового стягнення. Що стосується захисника та прокурора, то у кримінальному провадженні вони виконують покладені на них законом функції – захисту та обвинувачення відповідно. Ці функції є для них процесуальними обов'язками саме у кримінальному провадженні, а тому їх невиконання виступає підставою для накладення дисциплінарного стягнення, а не заходу кримінальної процесуальної відповідальності – грошового стягнення.

У *підпункті 2.2.2. «Невиконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків у разі застосування особистого зобов'язання»* відзначено, що підставою накладення грошового стягнення є невиконання підозрюваним, обвинуваченим одного з обов'язків, покладених на нього ухвалою про застосування особистого зобов'язання. Аналіз визначених нормами кримінального процесуального закону процесуальних обов'язків, які можуть покладатися на підозрюваного, обвинуваченого ухвалою слідчого судді, суду, свідчить про недостатньо чітку законодавчу регламентацію окремих з них. Так, у разі необхідності відлучитися із населеного пункту, місця проживання (перебування) у зв'язку з відрядженням, лікуванням тощо підозрюваний, обвинувачений повинен письмово повідомити про це слідчого, прокурора, суд, у провадженні якого перебуває справа, та відповідно до п. 2 ч. 5 ст. 194 КПК України, отримати на це їх письмовий дозвіл. При цьому, з метою забезпечення належного виконання зобов'язання підозрюваним, обвинуваченим у письмовому повідомленні доцільно зазначати дату та час прибуття до пункту призначення, мету і строк перебування, а також дату та час повернення.

Відповідно до п. 7 частини п'ятої ст. 194 КПК України, на підозрюваного, обвинуваченого може бути покладено обов'язок докласти зусиль до пошуку

роботи або до навчання. Водночас, зі змісту цього положення не зрозуміло, які дії повинна вчинити особа, щоб працевлаштуватися чи піти навчатися, в якій строк підлягає виконанню такий обов'язок і які наслідки його невиконання, у зв'язку з чим обгрунтовано необхідність законодавчого закріплення строків і порядку влаштування підозрюваного, обвинуваченого на роботу чи навчання, а також необхідність документального підтвердження спроб такого влаштування.

У підпункті 2.2.3. «Невиконання особою покладених на неї обов'язків у разі застосування до підозрюваного, обвинуваченого особистої поруки чи передання неповнолітнього під нагляд» зазначено, що грошове стягнення може бути накладене на поручителя підозрюваного, обвинуваченого, а також батьків, опікунів, піклувальників неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого за невиконання ними взятих на себе зобов'язань. Водночас, необгрунтовано видається позиція законодавця щодо неможливості накладення на адміністрацію установи для неповнолітніх грошового стягнення за невиконання покладених на неї обов'язків. Як вказує дисертант, доцільно виходити з того, що неповнолітній підозрюваний, обвинувачений передається під нагляд дитячій установі, адміністрація якої доручає виконання визначених обов'язків конкретній особі. У разі невиконання такою особою покладених на неї обов'язків можливим є накладення на адміністрацію установи для неповнолітніх грошового стягнення. Що стосується самої особи, то до неї адміністрацією можуть бути застосовані заходи дисциплінарного стягнення. При цьому потрібно законодавчо закріпити вказівку на наявність згоди адміністрації дитячої установи на передання їй під нагляд неповнолітнього.

З метою забезпечення виконання обов'язків, які покладаються на особу у разі застосування особистої поруки чи передання неповнолітнього під нагляд, видається доцільним надати поручителю (батькам, опікунам, піклувальникам) право на застосування примусу, який може полягати у затриманні підозрюваного, обвинуваченого та його приводі до органу досудового розслідування чи суду. При цьому в КПК України необхідно чітко визначити порядок і межі застосування такого примусу.

Третій розділ «Процесуальний порядок застосування грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження» складається з двох підрозділів і присвячений визначенню порядку накладення грошового стягнення під час досудового розслідування та судового провадження і порядку скасування ухвали про накладення грошового стягнення.

У підрозділі 3.1. «Порядок накладення грошового стягнення у ході досудового розслідування та судового провадження» обгрунтовано висновок про те, що порядок накладення грошового стягнення незалежно від стадії кримінального провадження, в якій застосовується даний захід забезпечення кримінального провадження, включає такі етапи: 1) ініціювання накладення грошового стягнення; 2) розгляд питання про накладення грошового стягнення; 3) постановлення ухвали про накладення грошового стягнення або відмову у

його накладенні; 4) виконання ухвали про накладення грошового стягнення. Зміст кожного з цих етапів зумовлений специфікою процесуальної діяльності сторін і суду під час досудового розслідування та судового провадження.

Ініціювати накладення грошового стягнення вправі слідчий, прокурор і слідчий суддя, а під час судового провадження – прокурор і суд. У ході досудового розслідування слідчий, прокурор вправі ініціювати накладення грошового стягнення шляхом складення та подання письмового клопотання слідчому судді, а під час судового провадження прокурор вправі ініціювати розгляд питання про застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження шляхом заявлення клопотання як в усній, так і в письмовій формі.

Вирішення питання про накладення грошового стягнення під час досудового розслідування відбувається шляхом розгляду слідчим суддею клопотання слідчого, прокурора, а під час судового розгляду – шляхом розгляду судом клопотання прокурора. Винятком є випадки, за яких слідчий суддя, суд, з огляду на норму ч. 2 ст. 144 КПК України, вправі накласти грошове стягнення за власною ініціативою. Під час розгляду клопотання про накладення грошового стягнення слідчий суддя, суд повинен дослідити факти та обставини, від встановлення наявності/відсутності яких буде залежати прийняте ним процесуальне рішення. Зокрема, слідчий суддя, суд зобов'язаний дослідити: 1) обставини, які підтверджують факт покладення на цього учасника кримінального провадження процесуального обов'язку; 2) обставини, що свідчать про наявність поважних причин, які зумовили невиконання учасником кримінального провадження покладеного на нього процесуального обов'язку; 3) обставини, які впливають на визначення розміру грошового стягнення.

За результатами розгляду клопотання про накладення грошового стягнення слідчий суддя, суд постановляє ухвалу, якою вправі: 1) задовольнити клопотання та накласти на учасника кримінального провадження грошове стягнення; 2) відмовити у задоволенні клопотання.

У підрозділі 3.2. «Порядок скасування ухвали про накладення грошового стягнення» відзначено, що ухвала слідчого судді, суду про накладення грошового стягнення не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, але її скасування можливе на підставі відповідного клопотання, у зв'язку з чим порядок скасування ухвали про накладення грошового стягнення істотно відрізняється від порядку апеляційного перегляду ухвал слідчого судді, суду.

Порядок скасування ухвали слідчого судді, суду про накладення грошового стягнення включає в себе чотири етапи, зміст кожного з яких, на відміну від етапів порядку його накладення, є однаковим як для досудового розслідування, так і для судового провадження. Зокрема, у структурі порядку скасування ухвали про накладення грошового стягнення доцільно виділити такі етапи: 1) ініціювання розгляду питання про скасування ухвали слідчого судді, суду про накладення грошового стягнення; 2) розгляд питання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення; 3) постановлення

ухвали про скасування ухвали про накладення грошового стягнення або про відмову у задоволенні клопотання про скасування цієї ухвали; 4) виконання ухвали про скасування ухвали про накладення грошового стягнення або про відмову у задоволенні клопотання про скасування цієї ухвали.

Встановлено, що ініціювати розгляд питання про скасування ухвали слідчого судді, суду про накладення грошового стягнення, з огляду на норму частини першої ст. 147 КПК України, вправі лише особа, на яку було накладено грошове стягнення та яка не була присутня під час розгляду цього питання слідчим суддею, судом, шляхом заявлення слідчому судді, суду, який виніс ухвалу про накладення грошового стягнення, відповідного клопотання.

Розгляд питання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення відбувається в одному з двох порядків: 1) спрощеному, який передбачає, що на основі вивчення клопотання особи, на яку було накладено грошове стягнення та яка не була присутня під час розгляду цього питання, та доданих до нього матеріалів у слідчого судді, суду сформувалося внутрішнє переконання про обґрунтованість наведених доводів. Визнавши доводи особи, на яку було накладено грошове стягнення та яка не була присутня під час розгляду цього питання, обґрунтованими, слідчий суддя, суд самостійно скасовує ухвалу про накладення грошового стягнення без призначення судового засідання для розгляду клопотання; 2) загальному, який передбачає, що на основі вивчення клопотання особи і доданих до нього матеріалів слідчий суддя, суд призначає судові засідання для розгляду клопотання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення.

За результатами розгляду клопотання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення слідчий суддя, суд постановляє ухвалу, якою вправі: 1) скасувати ухвалу про накладення на особу грошового стягнення; 2) відмовити у задоволенні клопотання.

Зі змісту частини третьої ст. 147 КПК України випливає, що ухвала про скасування ухвали про накладення грошового стягнення постановляється у разі встановлення слідчим суддею, судом факту безпідставного застосування даного заходу забезпечення кримінального провадження. Результати дослідження судової практики дозволяють стверджувати, що скасування ухвали про накладення грошового стягнення має місце у випадках: 1) наявності поважних причин, які зумовили невиконання учасником кримінального провадження покладеного на нього процесуального обов'язку; 2) виконання учасником кримінального провадження покладеного на нього процесуального обов'язку; 3) неналежного покладення на учасника кримінального провадження процесуального обов'язку.

Ухвала слідчого судді, суду про скасування ухвали про накладення грошового стягнення або про відмову у задоволенні клопотання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення набирає законної сили з моменту її оголошення та звертається до виконання не пізніше як через три дні з дня набрання нею законної сили. Специфіка виконання ухвали про скасування ухвали про накладення грошового стягнення полягає в тому, що у разі, якщо

ухвала про накладення грошового стягнення була виконана, орган державної виконавчої служби Міністерства юстиції України зобов'язаний вжити заходів, спрямованих на повернення учаснику кримінального провадження стягнутих на її підставі грошових коштів, а у разі, якщо така ухвала не була виконана, цей орган закриває виконавче провадження зі стягнення з учасника кримінального провадження грошових коштів на виконання ухвали про накладення грошового стягнення.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** сформульовані найбільш вагомі результати проведеного дослідження грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження:

1. Грошове стягнення у кримінальному провадженні – це міра кримінальної процесуальної відповідальності, передбачена кримінальною процесуальною санкцією, яка застосовується з метою забезпечення дієвості кримінального провадження, і полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України в дохід держави на підставі ухвали слідчого судді або суду визначеним КПК України учасником провадження у разі невиконання ним процесуальних обов'язків.

2. Підставою накладення грошового стягнення як заходу кримінальної процесуальної відповідальності є закріплене в законі винне, суспільно-небезпечне, протиправне діяння учасника кримінального провадження, що полягає у невиконанні чи неналежному виконанні покладених на нього обов'язків у сфері кримінального судочинства, чим порушує вимоги кримінального процесуального законодавства, завдає шкоди правам і законним інтересам інших учасників кримінального провадження та має наслідком застосування передбаченої законом відповідальності.

3. Кримінальні процесуальні правопорушення, які мають наслідком накладення грошового стягнення, характеризуються певною специфікою за їх об'єктивними ознаками. Специфіка об'єкта правовідносин, що захищаються грошовим стягненням, проявляється в їх безпосередньому (спеціальному) характері. З огляду на норми КПК України, такі правовідносини можна поділити на два види: 1) правовідносини, що виникають у зв'язку із залученням учасників кримінального провадження до провадження процесуальних дій; 2) правовідносини, які виникають у зв'язку з безпосереднім виконанням учасниками кримінального провадження своїх обов'язків.

За формами прояву об'єктивної сторони правопорушення, які мають наслідком накладення грошового стягнення, вчиняються лише у формі бездіяльності зобов'язаних учасників. Така бездіяльність може проявлятися в: 1) ухиленні учасників без поважних причин від явки за викликом до органу досудового розслідування і суду для участі в процесуальних діях; 2) невиконанні або неналежному виконанні учасниками кримінального провадження взятих на себе обов'язків.

4. Порядок накладення грошового стягнення незалежно від стадії кримінального провадження, в якій застосовується даний захід забезпечення кримінального провадження, включає в себе такі етапи: 1) ініціювання накладення грошового стягнення; 2) розгляд питання про накладення грошового стягнення; 3) постановлення ухвали про накладення грошового стягнення або відмову у його накладенні; 4) виконання ухвали про накладення грошового стягнення. Зміст кожного з цих етапів зумовлений специфікою процесуальної діяльності сторін і суду під час досудового розслідування та судового провадження.

5. Ухвала слідчого судді, суду про накладення грошового стягнення не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, але її скасування можливе на підставі відповідного клопотання, у зв'язку з чим порядок скасування ухвали про накладення грошового стягнення істотно відрізняється від порядку апеляційного перегляду ухвал слідчого судді, суду. Порядок скасування ухвали слідчого судді, суду про накладення грошового стягнення включає в себе чотири етапи, зміст кожного з яких, на відміну від етапів порядку його накладення, є однаковим як для досудового розслідування, так і для судового провадження. Зокрема, у структурі порядку скасування ухвали про накладення грошового стягнення доцільно виділяти такі етапи: 1) ініціювання розгляду питання про скасування ухвали слідчого судді, суду про накладення грошового стягнення; 2) розгляд питання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення; 3) постановлення ухвали про скасування ухвали про накладення грошового стягнення або про відмову у задоволенні клопотання про скасування цієї ухвали; 4) виконання ухвали про скасування ухвали про накладення грошового стягнення або про відмову у задоволенні клопотання про скасування цієї ухвали.

6. За результатами проведеного дослідження обґрунтовано доцільність внесення змін і доповнень до норм кримінального процесуального закону в частині врегулювання підстав і процесуального порядку застосування грошового стягнення, основними з яких є такі:

1) доповнити частину першу ст. 131 КПК України реченням такого змісту: «Заходами забезпечення кримінального провадження є заходи примусового характеру, що полягають у обмеженні прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, застосовуються на підставі ухвали слідчого судді або суду, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом, з метою досягнення дієвості кримінального провадження»;

2) викласти п. 7 частини першої ст. 138 КПК України в такій редакції: «несвоєчасне одержання повістки про виклик, що об'єктивно унеможливує з'явлення особи на виклик»;

3) викласти частину першу ст. 139 КПК України в такій редакції «1. Якщо підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий, цивільний відповідач, перекладач, експерт, спеціаліст, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, який був у встановленому цим Кодексом порядку викликаний (зокрема, наявне підтвердження отримання ним повістки про

виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом), не з'явився без поважних причин або не повідомив про причини свого неприбуття, на нього накладається грошове стягнення у розмірі: ...»;

4) доповнити частину третю ст. 139 КПК України реченням наступного змісту: «За злісне ухилення від явки на учасників кримінального провадження накладається грошове стягнення у розмірі від 2 до 5 розмірів прожиткового мінімуму»;

5) доповнити частину першу ст. 144 КПК України реченням наступного змісту: «Грошове стягнення – це міра кримінальної процесуальної відповідальності, передбачена кримінальною процесуальною санкцією, яка застосовується з метою забезпечення дієвості кримінального провадження, і полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України у дохід держави на підставі ухвали слідчого судді або суду визначеним цим Кодексом учасником провадження у разі невиконання ним процесуальних обов'язків»;

6) викласти частину другу ст. 144 КПК України у такій редакції: «2. Грошове стягнення накладається: під час досудового розслідування – ухвалою слідчого судді за клопотанням прокурора, слідчого за погодженням з прокурором чи за власною ініціативою, а під час судового провадження – ухвалою суду за клопотанням прокурора чи за власною ініціативою»;

7) викласти частину першу ст. 146 КПК України в такій редакції: «1. Під час досудового розслідування клопотання про накладення грошового стягнення на особу розглядається слідчим суддею не пізніше трьох днів із дня його надходження до суду за участю прокурора та/або слідчого.

Про час та місце розгляду клопотання повідомляється особа, на яку може бути накладено грошове стягнення, проте її неприбуття не перешкоджає розгляду питання.

Слідчий суддя має право здійснити судовий виклик певної особи, якщо він встановить наявність достатніх підстав вважати, що така особа може дати показання, які мають значення для вирішення питання про накладення грошового стягнення. Виклик такої особи здійснюється у порядку, передбаченому статтею 134 цього Кодексу. Слідчий суддя має право дослідити будь-які матеріалів, які мають значення для вирішення питання про накладення грошового стягнення»;

8) викласти перше речення частини першої ст. 147 КПК України у такій редакції: «1. Ухвала про накладення грошового стягнення може бути скасована ухвалою слідчого судді, суду за клопотанням особи, на яку було накладено грошове стягнення, незалежно від того, чи була вона присутня під час розгляду цього питання слідчим суддею, судом, учасника кримінального провадження, який здійснює її захист або представляє її інтереси, слідчого, прокурора чи за власною ініціативою».

У результаті сформульовано й інші пропозиції з удосконалення кримінального процесуального законодавства України щодо застосування грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Мартинців А. Нормативное регулирование денежного взыскания в уголовном процессе Украины и зарубежных стран / А. Мартинців // *Legea si Viata*. – Nr. 11/3 (275). – 2014. – С. 52-56.

2. Мартинців А.М. Поняття грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження / А.М. Мартинців // *Прикарпатський юридичний вісник*. – 2014. – № 2 (5). – С. 269-278.

3. Мартинців А.М. Кримінальне процесуальне правопорушення як підстава накладення грошового стягнення / А.М. Мартинців // *Прикарпатський юридичний вісник*. – 2014. – Вип. 3 (6). – С. 293-306.

4. Мартинців А.М. клопотання слідчого, прокурора про накладення грошового стягнення / А.М. Мартинців // *Наше право*. – 2015. – № 2. – С. 102-108.

5. Мартинців А.М. Невиконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків у разі застосування особистого зобов'язання як підстава накладення грошового стягнення / А.М. Мартинців // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. – 2015. – Вип. 1. – Том 4. – С. 128-133.

6. Мартинців А.М. Порядок ініціювання розгляду та вирішення питання про скасування ухвали слідчого судді, суду про накладення грошового стягнення / А.М. Мартинців // *Європейські перспективи*. – 2015. – № 3. – С. 86-92.

7. Мартинців А.М. Ухвали слідчого судді, суду за результатами розгляду клопотання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення / А.М. Мартинців // *Європейські перспективи*. – 2016. – Вип. 1. – С. 87-93.

8. Мартинців А.М. Розгляд слідчим суддею клопотання слідчого, прокурора про накладення грошового стягнення / А.М. Мартинців // *Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 10-11 жовтня 2014 року)*. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 203-206.

9. Мартинців А.М. Грошове стягнення як захід забезпечення кримінального провадження та його відмінність від адміністративного штрафу / А.М. Мартинців // *Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції: Матеріали VI Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (м. Київ, 30 жовтня 2014 року)*. – Ч. 2. – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2014. – С. 163-164.

10. Мартинців А. Невиконання особою покладених на неї обов'язків у разі передавання неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого під нагляд як підстава накладення грошового стягнення / А. Мартинців // *Правова система України: сучасний стан та актуальні проблеми: Збірник матеріалів четвертої Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 24-25 квітня 2015 року)*. – Івано-Франківськ, 2015. – С. 109-113.

11. Мартинців А. Історичні аспекти виникнення та розвитку грошового стягнення в кримінальному провадженні / А. Мартинців // *Правова система*

України: сучасний стан та актуальні проблеми: Збірник матеріалів п'ятої Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Івано-Франківськ, 15 квітня 2016 року). – Івано-Франківськ: Голіней О.М., 2016. – С. 189-193.

АНОТАЦІЯ

Мартинців А.М. Грошове стягнення як захід забезпечення кримінального провадження. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2017.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню проблем, пов'язаних із застосуванням грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження, а також формулюванню науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України і практики його застосування.

У роботі розкрито історичний процес становлення інституту грошового стягнення, охарактеризовано його правову природу, на підставі чого визначено поняття грошового стягнення та його місце у системі заходів забезпечення кримінального провадження, розглянуто зарубіжний досвід накладення грошового стягнення у кримінальному провадженні. З урахуванням підходів вітчизняних і зарубіжних учених визначено поняття та склад кримінальних процесуальних правопорушень як підстави накладення грошового стягнення та охарактеризовано види кримінальних процесуальних правопорушень, вчинення яких призводить до накладення грошового стягнення. Розкрито порядок накладення грошового стягнення у ході досудового розслідування та судового провадження та розглянуто порядок скасування ухвали про накладення грошового стягнення.

За результатами дослідження сформульовано пропозиції, спрямовані на вдосконалення кримінального процесуального закону в частині закріплення підстав і порядку застосування грошового стягнення як заходу забезпечення кримінального провадження та підстав і порядку скасування ухвали про накладення грошового стягнення.

Ключові слова: кримінальне провадження, заходи забезпечення кримінального провадження, грошове стягнення, кримінальна процесуальна відповідальність, кримінальне процесуальне правопорушення, ухвала слідчого судді, суду.

АННОТАЦИЯ

Мартинцев А.М. Денежное взыскание как мера обеспечения уголовного производства. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2017.

Диссертация посвящена комплексному исследованию проблем, связанных с применением денежного взыскания в качестве меры обеспечения уголовного производства, а также формулированию научно обоснованных рекомендаций по совершенствованию уголовного процессуального законодательства Украины и практики его применения.

В работе раскрыт исторический процесс становления института денежного взыскания, охарактеризована его правовая природа, на основании чего определено понятие денежного взыскания и его место в системе мер обеспечения уголовного производства. Денежное взыскание в уголовном производстве определено как мера уголовной процессуальной ответственности, которая предусмотрена уголовной процессуальной санкцией, применяется в целях обеспечения действенности уголовного производства и заключается во внесении средств в денежной единице Украины в доход государства на основании постановления следственного судьи или суда определенным УПК Украины участником производства в случае невыполнения им процессуальных обязанностей. Рассмотрен зарубежный опыт наложения денежного взыскания в уголовном производстве.

Значительное внимание уделено характеристике уголовного процессуального правонарушения. С учетом подходов отечественных и зарубежных ученых определены понятие и состав уголовных процессуальных правонарушений как основания наложения денежного взыскания. Детально охарактеризованы уголовные процессуальные правонарушения, выступающие основаниями наложения денежного взыскания: неявка без уважительных причин в орган предварительного расследования и суд или несообщение о причинах своего неприбытия, невыполнение подозреваемым, обвиняемым возложенных на него обязанностей в случае применения личного обязательства и невыполнение лицом возложенных на него обязанностей в случае применения к подозреваемому, обвиняемому личной поруки или передачи несовершеннолетнего под надзор.

Детально рассмотрен процессуальный порядок применения денежного взыскания в качестве меры обеспечения уголовного производства. Раскрыт порядок наложения денежного взыскания в ходе предварительного расследования и судебного производства. В частности, указано, что порядок наложения денежного взыскания независимо от стадии уголовного производства, в которой применяется данная мера обеспечения уголовного производства, включает в себя следующие этапы: 1) инициирование наложения денежного взыскания; 2) рассмотрение вопроса о наложении денежного взыскания; 3) вынесения определения о наложении денежного взыскания или отказе в его наложении; 4) исполнение постановления о наложении денежного взыскания. Содержание каждого из этих этапов обусловлено спецификой процессуальной деятельности сторон и суда в ходе досудебного расследования и судебного производства.

Рассмотрен порядок отмены решения о наложении денежного взыскания и указывает, что определение следственного судьи, суда о наложении денежного взыскания не подлежит обжалованию в апелляционном порядке, но его отмена возможна на основании соответствующего ходатайства, в

связи с чем порядок отмены решения о наложении денежного взыскания существенно отличается от порядка апелляционного пересмотра определений следственного судьи, суда.

По результатам исследования сформулированы предложения, направленные на совершенствование уголовного процессуального закона в части закрепления оснований и порядка денежного взыскания как меры обеспечения уголовного производства и оснований и порядка отмены решения о наложении денежного взыскания.

Ключевые слова: уголовное производство, меры обеспечения уголовного производства, денежное взыскание, уголовная процессуальная ответственность, уголовное процессуальное правонарушение, определение следственного судьи, суда.

SUMMARY

Martyntsv A.M. Monetary penalty as a measure of ensuring of the criminal proceedings. – Manuscript.

Dissertation for the academic degree of Candidate of Law Sciences in Speciality 12.00.09 – Criminal proceeding and criminalistics; court expertise; Operational search activity. – National University «Odesa Law Academy», Odesa, 2017.

The dissertation is dedicated to the complex research of problems, related to the application of monetary penalty as a means of ensuring of the criminal proceedings and the formulation of scientifically based recommendations for improvement of criminal procedural legislation of Ukraine and practice of its application.

The author disclosed the historical process of formation of the institute of monetary penalty, described its legal nature, whereby defined the concept of monetary penalty and its place in the system of measures to ensure of the criminal proceedings, considered foreign experience of imposition of monetary penalty in criminal proceedings. Given the approach of domestic and foreign scientists defined the concept and structure of criminal procedural violations as grounds for the imposition of monetary penalty and characterized the types of criminal procedural violations, the commission of which leads to the imposition of monetary penalty. Reveals the order of imposing monetary penalty in the pre-trial investigation and court proceedings and considered the order of abolition of the decision about the imposition of monetary penalty.

By the results of the investigation the proposals to improve the criminal procedure law in the part that regulates the grounds and procedure for the use of monetary penalty as a means of ensuring of the criminal proceedings and the grounds and procedure for abolition of the decision about the imposition of monetary penalty.

Key words: criminal proceedings, means of ensuring of the criminal proceedings, monetary penalty, procedural criminal liability, criminal procedural violations, decision of the investigating judge, of the court.

Підписано до друку 21.07.2017 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1706-4а.

Видавник і виготовлювач ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25
Тел. (048) 7777-591.